

טעימות הדף היומי

עם הרב אברהם משה הלוי רוט

להעזרת והוספות: a0527652027@gmail.com

שיעורי "טעימות" מיועדים ללומדי הדף היומי המבקשים להעשיר את הלימוד עם "נושא מעניין לקחת הביתה". הם כוללים נושאים לדיון, פולמוסים, חיזוקים, לקחים, קושיות, הקשרים לפרשת השבוע והמועדים, ועוד ועוד. מטרת השיעורים לעודד שיח תורני גם לאחר שהלימוד הסתיים. בבית או בעבודה, עם האשה או הילדים, בשבתך בביתך ובכלתך בדרך.

השיעורים נמסרים באולפני "קול הלשון" וניתן לצפות בהם באתר, או להקשיב בטלפון 03-6171111 ולהקיש ברצף (משמאל לימין): # 41670658 *

לתגובות והארות, ולקבלת הגליון בקביעות: a0527652027@gmail.com
הפקת הגליונות כרוכה בהוצאת משאבים רבים של עריכה וגרפיקה, ניתן להשתתף בעלויות ובזכויות!

והרי מי שישבע ש"מחר ירד גשם" מסתמא לכו"ע לא הוי שבועת שקר אלא שבועת שווא. כי אין הדבר תלוי בו, ולא שייך בזה לא אמיתת סיפורו על העתיד ולא התחייבות לעתיד.

[אמנם בסוף הדף היה מקום להוכיח שהוא "שקר" ולא "התחייבות" לגבי הנידון של 'כלשהו'. שלמרות שלרבי שמעון בכל התורה אין קרבן בפחות מכזית, אבל לגבי קרבן שבועה יש גם על פחות מכזית, כי סוף סוף נשבע על זה, כמוש"כ רש"י (ודלא כתוספות), הרי שהקרבן איננו על הפרת האיסור שקבע אלא על דבר השקר שאמר. (אבל כשנדקדק ברש"י שם ד"ה ולא אמרו, משמע שהוא חייב עצמו לשמור על דבריו)].

חיזוק | דיבור של יהודי – קודש!

בדף שלנו אנו פוגשים את האיסור "לא יחל דברו" דהיינו "לא יעשה את דבריו חולין" (כמו שפירש רש"י על התורה בפסוק זה).

במבט ראשון זה מפליא, וכי דיבורו של אדם אינו חולין? הרי אין המדובר בדיברי תורה או קדושה.

ה"הוה" נחשב "עבר" – משום שכל הוה מיד הופך לעבר.

אבל אנו לומדים כאן שדיבור של יהודי הוא קודש. וכאשר הוא מתנהג אליו כפי שמתנהגים אל חולין הוא נכשל ב"לא יחל דברו".

אדם ששומר על פיו בקדושה, כל מילה שיוצאת ממנו מתקיימת. מפורסמים דברי הרמב"ן בשם רבינו חננאל שמכיון שיצא מפי משה רבינו "רק ביאור תשארנה" – עדיין ישנן צפרדעים ביאור מצרים, עד ימינו. ומכיון שאמר "וכמוהו לא תוסיף" – עוד היום אין ארבה נכנס לתוך גבול מצרים.

אני הקטן מצאתי דוגמא נוספת לזה. **נקדים לזה חידה:** אלו צדיקים זכו שיהודים עדיין בוכים על מיתתם למרות שעברו מאות ואלפי שנים מאז פטירתם?

התשובה היא: נדב ואביהו. כמו שכתב המשנה ברורה בסימן תרכא "איתא בזוהר: כל מי שמצטער על מיתת בני אהרן או מוריד דמעות עליהם מוחלין לו עונותיו ובניו אינם מתים בחייו". וכן כתוב במחזורים על מעלת הבכי בקריאת "אחרי מות שני בני אהרן" ביום הכיפורים.

לקח | חמקמקותו של ההוה

בסוגיא שלנו מבואר ששבועת שווא היא תמיד "שבועה לשעבר" [ולכן ביקשה הגמרא לדרוש "מה שווא לשעבר אף שקר לשעבר"].

לכאורה, שבועת שווא איננה דווקא על העבר כי אם על ההוה: נשבע על האיש שהוא איש או על האיש שהוא אשה, נשבע על האבן שהיא אבן או על האבן שהיא זהב, וכדומה.

יש ללמוד מכאן שה"הוה" נחשב "עבר". כי בעצם כל הוה מיד הופך לעבר.

הקדמונים תיארו את חמקמקות ה'הוה' כך: העבר – אין, העתיד – עדיין, ההוה – כהרף עין, דאגה מניין?.. ב"פלא יועץ" ערך דאגה מביא את האימרה הזו עם סיום מעניין: העבר אין, העתיד עדיין, ההוה כהרף עין, א"כ דאגה מניין, **קום – שתה יין!...**

למדנות | שבועה להבא – אמירה או התחייבות?

הסוגיא שלנו דנה האם בשבועה להבא עובר משום "שבועת שקר" או משום "לא יחל דברו". לכאורה שורש המחלוקת הוא האם דיבור על העתיד יכול להיות שקר למפרע, או שלא יתכן להגדיר למפרע את הדיבור כאמת או שקר, אלא לדון כמיפר התחייבות שחייב את עצמו.

מדוע אין זה שקר? הרי הוא שיקר! כי הכל יודעים שאין אדם יודע העתיד, ואינו יכול לספר על מה שיקרה אחר כך, ובהכרח שהכוונה שברצונו **לחייב** עצמו על העתיד. ולכן עובר משום "לא יחל דברו".

דיבור, "לישנא תליתאה הורגת שלשה", "קללת חכם אפילו על תנאי הוא בא" וכן "שגגה שיוצא מלפני השליט" מפני ש"ברית כרותה לשפתיים", עיין מועד קטן דף יח, א מעשה נורא בפנחס אחוה דשמואל.

וכן מצאנו בפוסקים שהדיבור מועיל לקדושה, וכפי שכתב המשנה ברורה סימן ר"נ סק"ב "וטוב שיאמר על כל דבר שקונה זה לכבוד שבת כי **הדיבור הוא פועל הרבה בקדושה**".

מעתה, אנו מבינים כמה עצום כוח לימוד התורה בעריכת שפתיים דייקא, שבליעת הדברים בכל אבריו ושמירתם בזכרוננו אינו אלא על ידי עריכת שפתיים בפיו. עד כאן מדברי מו"ר הגר"ד בעלסקי שליט"א.

סיפור | המילים של הפני מנחם שהסירו את החוב (כמעט) כליל

סיפר לי ידידי ר' זאב וילר הי"ו, מחסידי גור, שלפני עשרות שנים השקיע כסף רב בפרויקט דירות שיזמה הנהלת החסידות בעיר אשדוד, אך הפרויקט נחל כישלון חרוץ והכסף הלך לטמיון. הוא טען שהנהלה צריכה להשיב לו את כספו, והתנהל וויכוח על העניין.

הוא נכנס אל הרבי כ"ק הפני מנחם זי"ע 'להתלונן', אבל היו אלו ימי חודש אלול, והרבי היסה אותו: לפני ראש השנה אסור להתעסק בענייני כספים... יש דברים יותר חשובים להתעסק בהם...

בחול המועד סוכות הוא עמד בבית המדרש הגדול כאשר הרבי עובר, והנה הרבי פונה אליו ואומר לו: "נו, ר' זאב, חוב של אלף דולר, מזה אתה עושה עסק?!"... "הוא היה המום, כי המדובר היה בחוב של עשרות אלפי דולרים... אבל "ותגזר אומר ויקם לך" תוך כמה שבועות הצטמצם החוב באופן פלאי לאלף דולר...

דא עקא, שכיון "דנפק מפומיה דהרבי" שיישאר חוב של אלף דולר – הוא לא הצליח להיפטר מאותו חוב קטן שנשאר... כל פעם ניסה "לסגור" את ה"בור" הזה ולא עלתה בידו, הוא נשאר עם "מינוס" של אלף דולר...

לאחר כמה שנים, כבר ישב יבלחט"א כ"ק אדמו"ר שליט"א על כסאו, נכנס ר' זאב אליו וביקשו שיסיר ממנו גם את האלף דולר האחרונים ש"הוריש" לו הפני מנחם... ונענע הרבי בראשו... וברחמי שמיים סילק כל החוב לגמרי...

זאת דוגמא לכוח הדיבור שהזכיר כאן מו"ר הגר"ד בעלסקי שליט"א. כוח הדיבור שפועל בעיקר בענייני קדושה, שדברי התורה יספגו באבריו וישמרו במוחו. כוח של "עריכת שפתיים".

הבה נתבונן: משה רבינו מצווה על אהרן שלא לבכות על בניו הצדיקים, ובתמורה הוא אומר "ואחיהם כל בית ישראל יבכו את השריפה אשר שרף ה'". הוא לא סייג את דבריו, עד מתי יבכו. מאז ועד היום עדיין בית ישראל בוכים את אותה שריפה!... **כמה גדול הוא כוח הדיבור!**

קנייני התורה | בעריכת שפתיים

אחד מקנייני התורה הוא "בעריכת שפתיים". לדיבור יש כוח מיוחד. המהר"ל מפרש "בעריכת שפתיים" – שאם מוציא בשפה ערוכה ביותר מועיל להבנת הדבר היטב ולא כאשר ילמד בלב, וכל שכן שלא במהרה הוא משתכח, כמו ערוכה בכל ושמורה, שאם היא ערוכה על שפתיו היא שמורה ברמ"ח אברים".

ידידי **רבי יעקב הופט שליט"א** שיתף אותי: "כל חיי לא מצאתי שיטה טובה יותר בשביל להנות ולהצליח בגמרא מאשר שיטת הלימוד האישית של הרב אלישיב: קוראים בניגון לאט, ומסבירים ברור הכל מאלף עד תיו, כאילו אתה מסביר לילד שלא יודע כלום. זה קצת קשה ואולי מוזר כשמתחילים עם זה, אבל שוה שוה שוה!!!..." הוא ממש כיוון לדברי המהר"ל.

איך זה פועל?

פירש מו"ר הגר"ד בעלסקי שליט"א עפ"י דברי חז"ל ש"ברית כרותה לשפתיים", יש כוח גדול בפיו של האדם, כדאיתא בתענית כג, א ששלחו לחוני המעגל שעליו נאמר "ותגזר אומר ויקם לך" – אתה גזרת מלמטה, והקדוש ברוך הוא מקיים מאמרך מלמעלה.

וכן מצאנו בגמרא כמה פעמים "הואיל דנפק מפומיה דרב" מה שיוצא מפה קדוש יש לו חוזק וחשיבות. וכן להיפך מצאנו תמיהה "פה קדוש איך יאמר דבר זה".

שורש הדבר **במעשה בראשית** "הוא אמר – ויהי, הוא צוה – ויעמוד". האדם שנברא בצלם אלקים קיבל ג"כ את כוח הדיבור לבנות עולמות בפיו, "ואשים דברי בפיו... לנטוע שמים וליסוד ארץ", ולכן נקראו תלמידי חכמים "בוניין" שהם בונים עולמות. וכן "הבל פיהם של תינוקות של בית רבן" מקיים את העולם. [ציין אדמו"ר הגאון שליט"א לדברי רמ"ד וואלי שהתם השואל בתמימות "מה זאת" אינו יודע שהוא מכוון במילים אלו לעניינים גבוהים העומדים ברומו של עולם, עיי"ש, וזה בזכות שהוא קטן ללא חטא, יוצאים מפיו עניינים גבוהים ורמים. הרי לנו מה כוחו של פה טהור].

וכן להיפך, ראינו בחז"ל את גודל החורבן שעלול לבוא על ידי

ונעשה תלמיד חכם עצום, צנוע ושקדן, אשר לא פסיק פומיה מגירסא... א"כ איפוא לא יצאה לשווא ברכתו של החזון איש!...

העמקה | עונש – ניקיון ולא נקמה או הרתעה

רב פפא הקשה שהנשבע לשווא לא יקבל מלקות כי כתוב בתורה "לא ינקה ה'" – הרי שאין ניקיון לחטא זה, ותיירץ אביי דדווקא "ה' הוא דאינו מנקה – אבל ב"ד של מטה מלקין אותו ומנקין אותו".

אנו היינו חושבים שחטא חמור כזה שאין לו ניקיון – גורר בעקבותיו עונשים חמורים יותר. אבל הגמרא מבנה שאם אין המלקות מנקים אותו – אז אין סיבה להלקותו ולהענישו!

הרי לנו מהו היחס אל העונש בתורה: אין זו נקמה או הרתעה, אלא ניקוי.

איך העונש מנקה? ע"י זה שכנגד ההנאה מהחטא – נצטער מהחטא. נמצא שלא הרוויח כלום מן החטא, וממילא אין לו חיבור אל החטא. ב'טעימות' דף יח הארכנו בכך שההנאה גורמת להידבק אל הדבר. ולכן בביאה שלא כדרכה אינו נחשב "ודבק" באשת חבירו. כך זה לגבי החטא – עיקר האסון הוא בהנאה שלנו ממנו. הקב"ה רוצה שבחשבון הכולל לא תהיה לו "הנאה" מן החטא. ע"י העונש ממילא החטא הוא "כישלון" ו"צרה" ולא משהו שהוא "הרוויח" ו"שמח" בו.

ככל שהחטא יותר חמור, יותר משפיע, יותר מקלקל – כך הנקיון צריך להיות יותר גדול. יותר תחושה של "זה לא היה שווה".

למדנות | חשבון עומק הדין של הגרי"ס

והנה, אדונינו רבי ישראל מסלנט באגרת ו' עושה "חשבון" נורא (לא לבעלי לב חלש!...) אפשר לעבור לקטע הבא בגליון... הוא אומר כך: הרי אם יציעו ליהודי שתי אפשרויות או להתייסר בכל ייסורי איוב או לעבור עבירה אחת, הרי הדין הוא שעליו לבחור בכל ייסורי איוב (כשאין זה פקוח נפש) ולא לעבור עבירה. כעת נתבונן, אם האדם עבר על ההלכה ובחר באפשרות של החטא, הוא אמנם חוטא אבל "כמעט באונס", הניסיון גדול מאד. איזה עונש יקבל אותו אדם על בחירתו? מוכרחים אנו לומר שהעונש יהיה חמור יותר מכל ייסורי איוב – כי אחרת נמצא שהוא הרוויח בבחירתו בחטא, שכן קיבל פחות ייסורים מאשר היה מקבל אילו לא היה חוטא...

מעתה, ממשיך רבי ישראל, הרי הדברים קל וחומר: מה על

סיפור | כוח ה"אמן" של החזון איש

גיסי הגאון רבי דוד שלמה קוסובסקי שחור שליט"א סיפר לי שלפני כמה שנים הוא נסע במונית, ונהג המונית החל לספר לו שהוריו עלו ארצה מטריפולי, היו להם חמש בנות ולא זכו לבן זכר, הם סברו כמפרשים ש'מי שאין לו בן' היינו אפילו אם יש לו בת ולא בן זכר, והחליטו להשקיע מכספם כדי לבנות בסמוך לביתם שברמת גן מקווה-טהרה בשביל שיהיה להם לזכות להיפקד בבן זכר.

לאחר שהסתיימה בניית המקווה, נסע אביו אל אדונינו החזון איש והזמינו לבדוק את כשרות המקווה, החזון איש נענה לבקשתו והגיע לבדוק המקווה, ואכן הוא מצא דבר הטעון תיקון והורה לו להחליף צינור מסויים של מתכת בשל חרס. לאחר כמה ימים חזר הלה אל החזון איש שתקן את אשר ציווהו ושיבוא שוב להכריז שהמקווה כשרה, ואכן חזר החזון איש ובדק את המקווה ומצאו כל הפרטים חן בעיניו והכריז שהמקווה כשר. משכך, כיבדו בעל-הבית להיות הראשון שטובל במקווה הזו. לאחר שעלה ונסתפג קרא החזון איש לבעל הבית ושאל אותו 'למה זה טרחת כל הטרחה הזו לבנות כאן מקווה טהרה?' ויספר לו האיש שלא זכה לבן זכר ורצה שיהיה לו לזכות, אולי יזכה עי"ז לבן זכר, תיכף אמר החזון איש 'אמן כן יהי רצון'.

כאשר ראתה אמו – שעמדה שם גם היא – שהעת עת רצון, מיד הוסיפה לבקש בפשטותה ובטוהר לבבה שיהיה הבן הזה 'תלמיד חכם כמו הרב'... למשמע בקשתה, עצם החזון איש את עיניו, הרהר ארוכות, ואח"כ אמר "כן יהי רצון", ואכן לפקודת השנה נפקדו הזוג התמים הזה בבן זכר.

לאחר שסיים נהג המונית את סיפורו, הפטיר בקול-נצחון 'והילד הזה הוא אני!'

הרים גיסי את עיניו וראה שלראשו של נהג המונית אין אפילו כיפה...

אמר לו גיסי: תדע לך, שאנו בבני ברק מתייחסים לברכותיו של החזון איש כאל גזירת-צדיק קיימת ונאמנה, עד שאפילו בזמן ששרקו הטילים בגוש-דן הורה רבינו הגר"ק שלא להתגונן מפניהם מחמת ברכת החזון איש שלא יפלו פצצות בבני ברק. אם כן, אם יצא מפי החזון איש שתצא תלמיד חכם, הרי בוודאי עוד יתקיים הדבר... לקח ממנו את מספר הטלפון שלו על מנת לעמוד עמו בקשר, אולי יצליח למשוך לבו לתורה. אך בלבו התמלא תמיהה לעצמו איך לא נתקיימה ברכת החזון איש.

לאחר כמה ימים סיפר גיסי הגאון את הסיפור הנ"ל בשיעורו, נעמד אחד המשתתפים ואמר שגם הוא נהג מונית והוא מכיר את הנהג הנ"ל ואת סיפורו, אמנם, אספר לך מה שלא סיפר לך אותו נהג – שיש לו בן שבאופן מפליא עלה ונתעלה,

שווא, "על אבן שהיא אבן" = מגנא, ו"על אבן שהיא זהב" = שקרא. אמת ידועה ושקר ידוע.

החזקוני מסביר את דברי אונקלוס כך: "אל תרגיל עצמך לישא את שמו **בחנם** אפילו באמת, שמתוך הרגילות תבא לישא את שמו **לשקר** ואז לא תנקה".

השקפה | שקר שהוא אמת מול אמת שהוא שקר

אנו לומדים בדף שלנו ש"שווא" יכול להתפרש במובן של "שקר", אך גם במובן של "הבל". כבר הארכנו בטעימות מכות דף כג על הטעם שגם המספר לשון הרע אמיתי עובר על "לא תשיא שמע שווא". הבאנו על זה את דברי המכתב מאליהו שלפעמים יש דיבור אמיתי שהוא שווא ושקר:

"...מהו אמת ומהו שקר? בתחילת חינוכנו הבננו שאמת הוא כשמספרים עובדות כמו שאירעו ושקר הוא כשמשנים מזה, אך זהו רק באופנים פשוטים, אבל למעשה יש הרבה אופנים שבהם אין הדבר כן: לפעמים אסור לומר דברים כמו שהם, **כמו לספר על פגם שיש בחבירו בלי תועלת והכרח ולפעמים צריך דווקא לשנות כשהאמת לא יועיל אלא יזיק, כי אז מה שנראה כאמת הוא שקר - שמוליד תוצאות של רע**, ומה שנראה כשקר מביא לתכלית של אמת. נמצא שאמת הוא מה שמביא לטוב ולרצון הבורא, ושקר הוא מה שנותן הצלחה לעסקיו של שר השקר הסיטרא אחרא. ולכן לא יצליח אדם לכוון הנהגתו אל האמת לאמיתו כל זמן ששולטים בו רצונות של גשמיות ורע כי עיניו מעוורות ומטה הכל על פי שאיפותיו..."

ויש להוסיף שהרד"ק בספר השרשים (ערך שווא) כותב ששווא לפעמים שקר, וגם מצאנו שקר שהוא במקום שווא, דוד המלך אמר "אך לשקר שמרתי" והכוונה "לחנים, לשווא"..." **"כי השקר הבל ותוהו ודבר שאינו..."**

שמעתי פעם מהרב הגאון רבי נחום דיאמנט שליט"א שפעם אחת ישבו אצלו זוג, האשה היא ציירת במקצועה, היא מתלוננת שבעלה אף פעם לא משבח את הציורים שלה. הבעל בתגובה "וכי את רוצה שאשקר עלייך?! לטעמי – הציורים נוראיים... אני לא מבין מה את נפגעת. על טעם ועל ריח אין להתווכח!..." הרב דיאמנט החל לדבר על החשיבות של מחמאות וחיזוקים בין בני הזוג, אבל הלה טען: "רק אל תגיד לי לשקר, התרגלתי לברוח משקר... אני לא מסוגל לשקר! לדעתי, הציורים שלה מכוערים!..."

אמר לו הרב דיאמנט אני רוצה לשאול אותך שאלה ב"הלכות שקר", כמי שאמון על הסוגיא הזו: יהודי עומד ליד תחנת האוטובוס, נמצא בקרבת התחנה אוטובוס מספר 402 לירושלים. הוא עומד לעזוב את התחנה. לפתע מגיע מישהו בריצה ושואל אותו, כולו מתנשף: האם זהו קו 502

חטא קל כזה, שהיה לו ניסיון עצום וקושי גדול להתגבר עליו, בכל זאת נענשים עליו ביותר מכל ייסורי איוב, על אחת וכמה וכמה מי שעובר על חטא בשאט נפש, שיכול היה בקלות להתגבר עליו, כמה חמור עונשו פי כמה וכמה מכל ייסורי איוב!...

[במבט ראשון אינו מובן: הרי בדוגמא הראשונה אותו אדם היה מלכתחילה צריך לקבל ייסורי איוב, מאיזו סיבה שלא תהיה, ואם כן כאשר הוא מקבל מעט יותר – לא קיבל על העבירה אלא את תוספת המעט, וא"כ מהיכתי תיתי שמי שלא היה אמור לקבל ייסורי איוב, ועובר בשאט נפש על העבירה, צריך לקבל יותר מן הראשון "הרבה יותר מייסורי איוב", הרי לא כל הייסורים של הראשון הם בשביל העבירה, אלא רק התוספת!... אך יש לומר בפשטות, שכוונת הגרי"ס גם באופן שהלה לא היה אמור לקבל ייסורי איוב, אלא הוא חשב שעומד לקבל, האנס איים עליו, אך באמת אילו היה בוחר לעמוד בניסיון, הלה לא היה מצליח לייסרו, והוא היה ניצל].

אבל עדיין קשה, הרי הסברא שהעונש צריך להיות יותר מייסורי ההימנעות מן העבירה היא בשביל לאיים עליו. כי אחרת, אין כאן איום אלא רווח. אם כן, מדוע זה שעובר בשאט נפש צריך להתייסר יותר ממנו, הרי אצלו די בקצת עונש בשביל לאיים ולהרתיע!

אכן, לפי הגמרא שלנו מבואר היטב: העונש תכליתו לנקות את האדם מן העבירה, אלא שהסיבה שהקב"ה בחר לנקותו בדרך זו בשביל לאיים על החוטא, שלא ירוויח כלום בחטאו, כי כנגד ההנאה יקבל העונש, אבל עצם העונש הוא לנקות את האדם מהחטא. ולכן פשוט לרבי ישראל שאם בדוגמא הראשונה הוא מקבל עונש חמור למרות שהעבירה קלה מחמת הקושי לעמוד בניסיון, בהכרח שלצורך הניקיון מהחטא הקל הזה צריך כזה עונש חמור. אילו לא היה בזה צורך לנקיון – לא היה מקבל את העונש רק בשביל ההרתעה.

וכפי שכתוב בגמרא שלנו שאם כתוב "לא ינקה ה'" – ממילא כתוב כאן שאיננו מקבל עונש! פלא פלאים!...

תרגום | האם מדברי אונקלוס מוכח כדעת רב דימי

הדיבור השלישי הוא "לא תשא את שם ה' אלקיך לשווא, כי לא ינקה ה' את אשר ישא את שמו לשווא", יש כאן ב' פעמים מילה "לשווא", אבל אונקלוס תרגם בכל פעם באופן שונה, הפעם הראשונה "למגנא", לחינם, והפעם השניה "לשקרא", כאילו כתוב: "לא תשא את שם ה' **לחינם**, כי לא ינקה ה' את אשר ישא את שמו **לשקר**".

מו"ר בעל מעט צרי כותב שהיה מקום לבאר עפ"י דברי הגמרא שלנו "אם אינו עניין לשווא תנהו עניין לשקר".

אבל הביא שיש שפירשו בכוונת אונקלוס לשני אופני שבועת

"דבר לא אמיתי". כי הוא הדבר הצודק והנכון בסיטואציה הנוכחית... כך גם בייחס לסיטואציות אחרות בחיים, עליך לדעת שה"אמת" וה"שקר" נמדדים לפי התכלית: לרמות, לצער, להונות או לבנות, לתת, לשמח. ותן לחכם ויחכם עוד...

לירושלים? ... האמת, שזהו קו 402 ולא קו 502, אין בכלל קו כזה 502, אבל אם תתחיל להעמיד אותו על טעותו האוטובוס יצא מהתחנה, אתה יכול להשיב רק "כן" או "לא". במה תבחר?...

הוא הרהר מעט, והודה: אשיב לו "כן".

הנה כי כן, אמר הרב, אתה רואה שלפעמים "אמת" זה לומר